

International Conference on Critical Tourism Studies
Dubrovnik
30th June – 3rd July 2005

Ivanka Avelini Holjevac, Ph.D., Full Professor
Faculty of Tourism and Hospitality Management in Opatija
University of Rijeka

Women in Tourism – The Case of Croatian Tourism

Abstract

Tourism is a labour intensive industry that employs a great number of women. The role of women in tourism is a recent research area and forms part of critical tourism studies.

The main aim of this research is the analysis of the female gender employed in tourism in general – with special reference to Croatia, and, specifically, with reference to one of the largest and best performing Croatian hotel companies i.e. Liburnia Riviera Hotels with head office in Opatija. The objective is to assess the position of women in tourism, both from an economic and social standpoint and to offer solutions to the observed problems and suggest remedial action.

At a human level women are equal to men, but at a social level they are subordinated to men. Statistics show that women make up to 45% of worldwide employees, but they occupy only 15% of managerial positions and own only 10% of real estate.

Women represent a minority in Croatian entrepreneurship and top management. They account for 48% of total employees. Only 6% of top managers are women, although they account for 33% of all Ph.D. and 45% of M.Sc. degrees, i.e. they make up for 50% of all university degrees in the country. This proves that women work hard, but mostly in positions that are poorly paid. This is the result of the unequal position of women due to social, economic and political reasons.

The results of this research should form the basis and the encouragement needed to change the role of women in tourism and in economic development in general, particularly within entrepreneurship, which is a strategic objective in Croatia – a country in transition.

Research methods: general scientific methods, quantitative analysis, qualitative analysis and synthesis, field research.

Key words: tourism, women, management, entrepreneurship

1. Žene u svijetu rada

Žene u svijetu rada, na radu, zaposlene žene čine značajan radni potencijal. Da li je položaj žena drugačiji u odnosu na muškarce?

Statistički okvir položaja žena na radu najbolje ilustriraju podaci navedeni u tabeli 1.

Tablica 1: Relativno učešće ženske populacije u različitim kategorijama u svijetu i Republici Hrvatskoj.

Opis/kategorija	% učešće žena
Ukupan broj zaposlenih u svijetu	41%
Obavljanje svih poslova u svijetu	75%
Nepismeni u svijetu	67%
Vlasnici nekretnina u svijetu	10%
Menadžerska pozicija u svijetu	15%
Direktorice u europskim poduzećima	1%
Predsjednice kompanija (korporacijski direktor) u SAD	2%
HRVATSKA	
Ukupno stanovništvo RH	52%
Ukupan broj zaposlenih RH	48%
Zaposlenost u državnom sektoru	52%
Zaposlenost u privatnom sektoru	39%
Zaposleni do 50 godina života	47%
Nezaposlenih u RH	58%
Stopa ženske nezaposlenosti	25%
Vlada RH	30%
Saborske zastupnice	25%
Županice	5%
Gradonačelnice	11%
Vlast na županijskoj i gradskoj razini	13%
Općinska vijeća	7%
Nema osigurano puno radno vrijeme u državnoj upravi	89%
Nema osigurano puno radno vrijeme u prosvjeti	60%
Prvi puta traže posao i imaju VSS	63%
Radnica na crno	65%
U Nadzornim odborima u trgovačkim društvima	19%
Osnivači trgovačkih društava	25%
Kreditne poduzetnice	20%
Rukovodeća mjesta (sve razine	27%

menadžmenta)	
Top menadžment u RH	6%

Izvor: Statistički ljetopis RH 2002., DSZ, Zagreb, 2003. i ostali razni izvori.

Podaci dovoljno govore i ne treba ih posebno tumačiti, a pokazuju da je položaj žena na radu lošiji u odnosu na muškarce.

Uzroke toga treba tražiti u razvoju društva i uloge žene u društvu. Žena u ulozi majke i supruge je dugo bila diskriminirana, ali sa trajnom tendencijom promjene u korist žene-radnice, zaposlenice. U takvoj situaciji sve se više mijenja i raspodjela imovine u korist žena. Položaj žena na radu je znatno bolji u ekonomsko bogatim zemljama u odnosu na siromašne zemlje.

Žene rade puno, i lošije su plaćene, no one ipak sve više žele raditi, jer u radu nalaze materijalnu potporu svoje neovisnosti i slobode.

Žene sve više žele raditi, ali teže nalaze posao u odnosu na muškarce. Situacija u Hrvatskoj je veoma loša za žene. statistika prikazuje diskriminirajuću stvarnost.

Tablica 2: Nezaposlene osobe prema spolu

Godina	Ukupno	Žene	% žena
1990.	195.466	106.952	54,7%
1991.	283.308	146.146	51,6%
1992.	261.050	141.305	54,1%
1993.	243.096	134.891	55,5%
1994.	247.555	129.546	52,3%
1995.	249.070	125.807	50,5%
1996.	269.263	134.978	50,1%
1997.	287.120	145.776	50,8%
1998.	302.731	158.920	52,5%
1999.	341.730	180.129	52,7%
2000.	378.544	200.652	53,0%
2001.	395.141	214.716	54,3%
2002.	366.162	206.105	56,3%
2003.	318.684	186.281	58,4%

Izvor: HZZ, listopad 2004. www.hzz.hr

U muškoj konkurenciji žene se teže zapošljavaju iako su često bolje. Poslodavci daju prednost muškarcima. Žene koje traže posao su najviše zastupljene u zanimanjima prodavačice, uredske i šalterske činovnice ili ostalih jednostavnih zanimanja, ali među nezaposlenim stručnjacima i znanstvenicima isto prevladavaju žene.

Žene se i dalje bore za mjesta koja su važnija (u politici) i bolje plaćena (u gospodarstvu), a koja su i dalje rezervirana za muškarce.

2. Žene u turizmu

turizam je industrija koja zapošljava velik broj ljudi. To je uslužna djelatnost koja se brzo razvija. Predviđa se da će u ovom stoljeću turizam biti jedna od najvećih svjetskih industrija.

Na nivou Hrvatske, u hotelima i restoranima 66% ukupno zaposlenih čine žene. Među nezaposlenima sa zanimanjima vezanim uz ugostiteljstvo i turizam žene čine 68%.

Zanimljiv je podatak da u Hrvatskoj ima ukupno 460 hotela, a direktorica hotela ima svega 32, dakle odo 7%. Istovremeno među diplomantima fakulteta koji obrazuju turističke i hotelske menadžere dominiraju žene sa cca 65%, ali čine i najveći broj nezaposlenih sa tom diplomom – 70%.

Po plaćama, zaposleni u turizmu imaju manje plaće u odnosu na prosjek u hrvatskom gospodarstvu. Ovakav statistički okvir ukazuje na lošiji položaj žena u turizmu Hrvatske.

O turizmu se jako puno piše i govori. Istraživanja položaja žena u turizmu su malobrojna i u svijetu i u Hrvatskoj. Želeći «pogledati stvari izbliza», ovo istraživanje je fokusirano na empirijsko istraživanje u jednoj od najvećih hotelskih kompanija u Hrvatskoj.

Prvi problem je bio prikupiti statističke podatke. Prema tim manjkavim podacima, položaj žena u kompaniji, oslikavaju brojke u narednim tabelama.

Tablica 3: Struktura zaposlenih po spolu na dan 31. prosinca

godina	ukupno	žene	muškarci	% žena
2004	843	553	290	65.60
1999	1167	788	379	67.52
1994	1867	1272	595	68.13
1991	2442	1691	751	69.25
1984	2593	1766	827	68.11
1979	2330	1450	880	68.08
1975	2768	1664	1104	60.05
1969	902	521	381	57.76
1964	805	405	400	50.31

Izvor: podaci Kompanije

Podaci govore o tendenciji smanjivanja broja zaposlenika u razdoblju nakon ratnih godina, tj. nakon 1991. godine. Danas (2004) broj zaposlenih je gotovo izjednačen sa stanjem prije četrdeset godina (1964). U strukturi zaposlenika prevladavaju žene u rasponu od 50-69%. U odnosu na stanje prije četrdeset godina znatno je povećano učešće žena, sa 50% (1964) na 66% (2004). Žene sve više rade u hotelijerstvu.

Tablica 4: Zaposleni po stručnoj spremi na dan 31. 12. 2004.

oznaka stručne spreme	muškarci	žene	ukupno	% žena
NKV	10	119	129	92
PKV	8	71	79	90
KV	2	4	6	67
VKV	47	28	75	37
NSS	4	7	11	64
SSS	172	283	455	62
VŠS	30	14	44	32
VSS	16	24	40	60
MR	1	3	4	75
UKUPNO	290	553	843	66

Izvor: interna dokumentacija Kompanije

Najveće učešće žena je kod najnižih kvalifikacija – nekvalificirani (92%) i polukvalificirani (90%), a najmanje kod visokokvalificirane (37%) i više stručne spreme (32%). Može se zaključiti da žene čine 60% fakultetski obrazovanih i 75% sa magisterijem znanosti, ali ih nema među direktorima hotela.

Tablica 5: Zaposleni prema starosti i spolu na dan 31.12. 2004.

godine starosti	muškarci	žene	ukupno	% žena
0-20	0	0	0	-
21-30	14	18	32	56
31-40	49	115	164	70
41-50	124	280	404	69
51-60	100	140	240	58
61-99	3	0	3	0
ukupno	290	553	843	66

Izvor: interni podaci Kompanije

Prema starosti, najveće je učešće 48% zaposlenika u grupi od 41-50 godina, slijedi sa 28% grupa od 51-60 godina. Radi se ukupno o relativno starim zaposlenicima ukupno. U navedenim starijim grupama prevladavaju žene. nema podataka koliko su stari direktori hotela.

U strukturi zanimanja ženama su pretežno povjereni poslovi konobarica i sobarica ili «ženski poslovi». Struktura menadžera ukazuje da su žene uglavnom zastupljene na nižim menadžerskim pozicijama najčešće kao nadzornica, šef domaćinstva, rjeđe šef slastičarnice, šef kuhinje, šef sale. Najviši nivo menadžmenta rezerviran je isključivo za muškarce, a žene su više zastupljene kao direktori samo u stručnim – upravnim službama. Svi direktori hotela su muškarci.

Ako se poveže taj podatak sa učešćem po kvalifikacijama (tablica 5) onda je vidljiva diskriminacija u korist muškaraca na najvišim i najbolje plaćenim poslovima.

Zaključak

Položaj žena u svijetu rada je lošiji u odnosu na muškarce i to globalno u pojedinim zemljama i u pojedinim kompanijama.

U turizmu, a posebno u hotelima i restoranima još se volje uočava loš položaj žena. Radi se o običnim poslovima koji tradicionalno spadaju u «ženske poslove», dakle puno se radi i manje cijene i plaćaju. Čak i na tim poslovima kao šefovi – menadžeri su se instalirali muškarci. Najpoznatiji kuhari su muškarci, najpoznatiji direktori hotela su muškarci.

Umjesto zaključka: žene mijenjajte svijet u kojem su vam muškarci dodijelili sporednu ulogu.